

6.0 Voorkennis

Kruislings vermenigvuldigen:

$$\frac{A}{B} = \frac{C}{D} \Rightarrow AD = BC$$

Voorbeeld:

$$\frac{50}{x-1} = 10$$

$$50 = 10(x-1)$$

$$50 = 10x - 10$$

$$-10x = -60$$

$$x = 6$$

6.0 Voorkennis

Herhaling van rekenregels voor machten:

$$\begin{array}{llll} a^p \cdot a^q = a^{p+q} [1] & \frac{a^p}{a^q} = a^{p-q} [2] & a^0 = 1 \text{ als } a \neq 0 [5] & a^{-p} = \frac{1}{a^p} [6] \\ (a^p)^q = a^{pq} [3] & (ab)^p = a^p b^p [4] & a^{\frac{1}{q}} = \sqrt[q]{a} & a^{\frac{p}{q}} = \sqrt[q]{a^p} [8] \end{array}$$

Voorbeeld 1:

Schrijf als macht van a:

$$\frac{1}{a^8} : a^{-3} = a^{-8} : a^{-3} = a^{-8-(-3)} = a^{-5}$$

Voorbeeld 2:

Schrijf zonder negatieve exponenten:

$$\left(\frac{3}{7}a\right)^{-3} = \frac{1}{\left(\frac{3}{7}a\right)^3} = \frac{1}{\frac{27}{243}a^3} = \frac{243}{27a^3}$$

6.1 Kwadratische formules [1]

Voorbeeld 1:

Teken de grafiek van $y = x^2 - 3x - 2$;

Stap 1:

Vul bij de GR de formule in:

Y= | Y1= $X^2 - 3X - 2$

Stap 2:

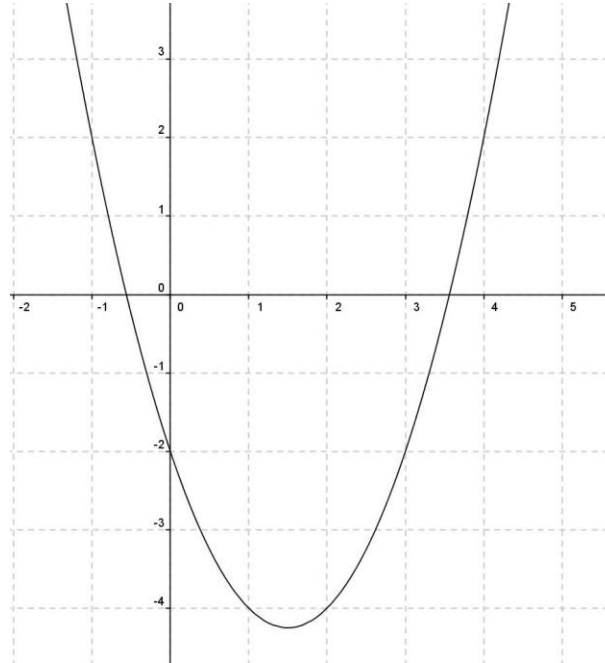
Maak een tabel met de GR:

x	-1	0	1	2	3	4
y	2	-2	-4	-4	-2	2

6.1 Kwadratische formules [1]

Stap 3:

Teken de grafiek van $y = x^2 - 3x - 2$;

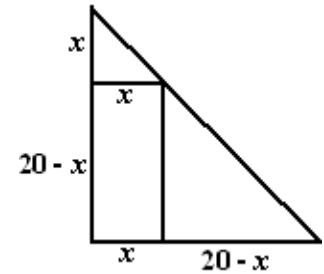
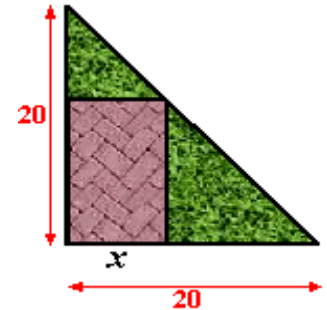
- Dit is de grafiek van de **tweedegraadsfunctie / kwadratische functie**:
 $y = x^2 - 3x - 2$;
- De functie heeft een **top (minimum)** in het punt (1,5; -4,25); Dit is te berekenen met de optie MINIMUM op de GR;
- De grafiek van deze functie is een dalparabool.

6.1 Kwadratische formules [2]

Voorbeeld:

Een grasveld heeft de vorm van een rechthoekige driehoek met twee zijden van 20. Er wordt een rechthoekig terras op aangelegd met breedte x .

Stel de formule op van de oppervlakte van dit terras en bereken de maximale oppervlakte van het terras.

Alle hoeken in de figuur zijn 45° of 90° .

Dat betekent dat alle driehoeken gelijkbenig zijn.

De lengtes zijn daarom zoals in de figuur hiernaast.

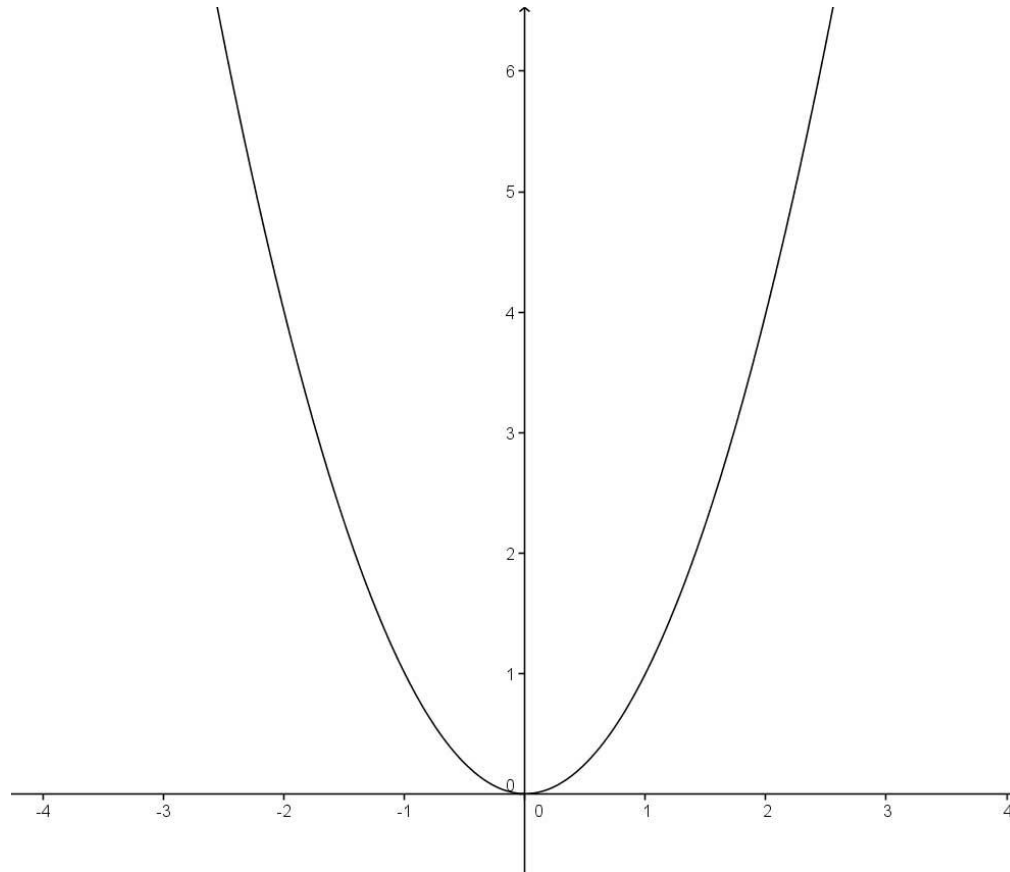
Oppervlakte terras is $x \cdot (20 - x) = 20x - x^2$

Voer in $Y1 = 20X - X^2$

De optie MAXIMUM geeft $x = 10$ en $Y = 100$

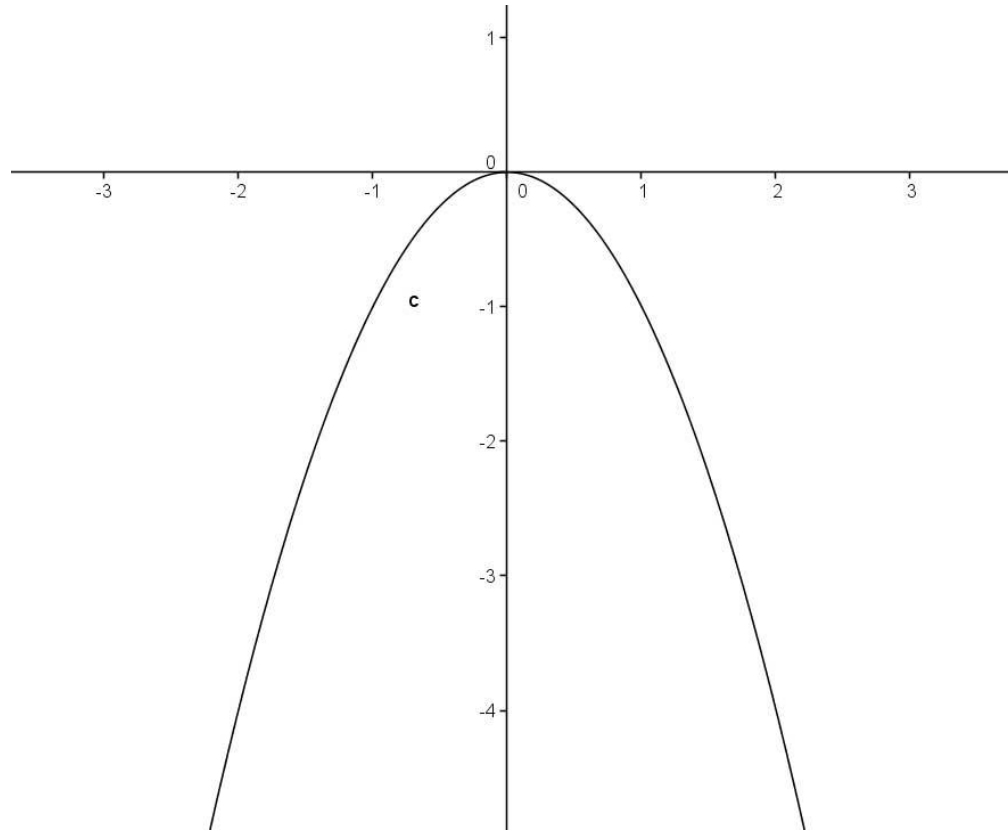
Het terras kan een **maximale oppervlakte van 100 m^2** hebben.

6.2 Grafieken veranderen [1]

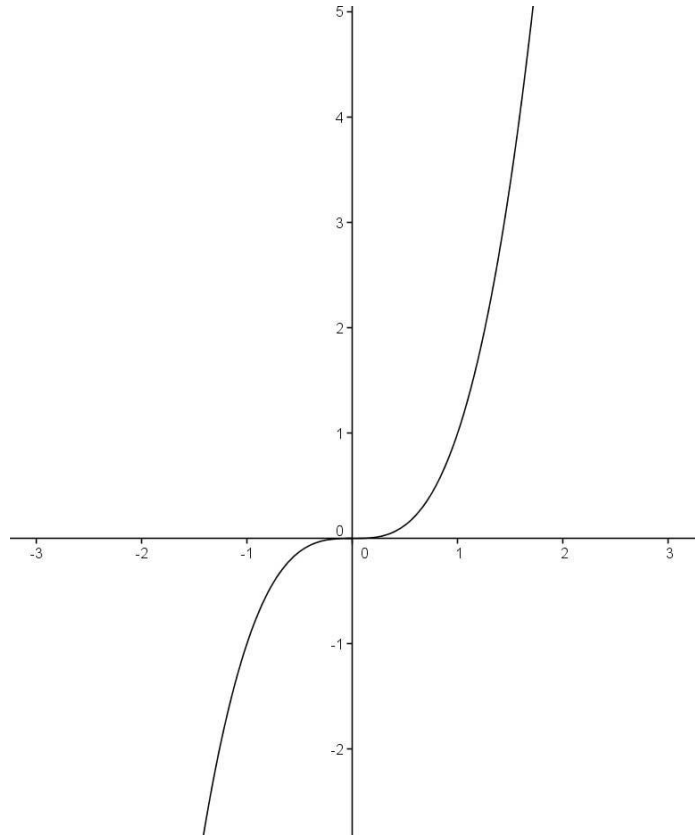
- Machtsfunctie $f(x) = ax^n$ met $a > 0$ en n even.
- Deze functie heeft een minimum als extreme waarde.
- Deze functie is symmetrisch in de lijn $x = 0$.

6.2 Grafieken veranderen [1]

- Machtsfunctie $f(x) = ax^n$ met $a < 0$ en n even.
- Deze functie heeft een maximum als extreme waarde.
- Deze functie is symmetrisch in de lijn $x = 0$.

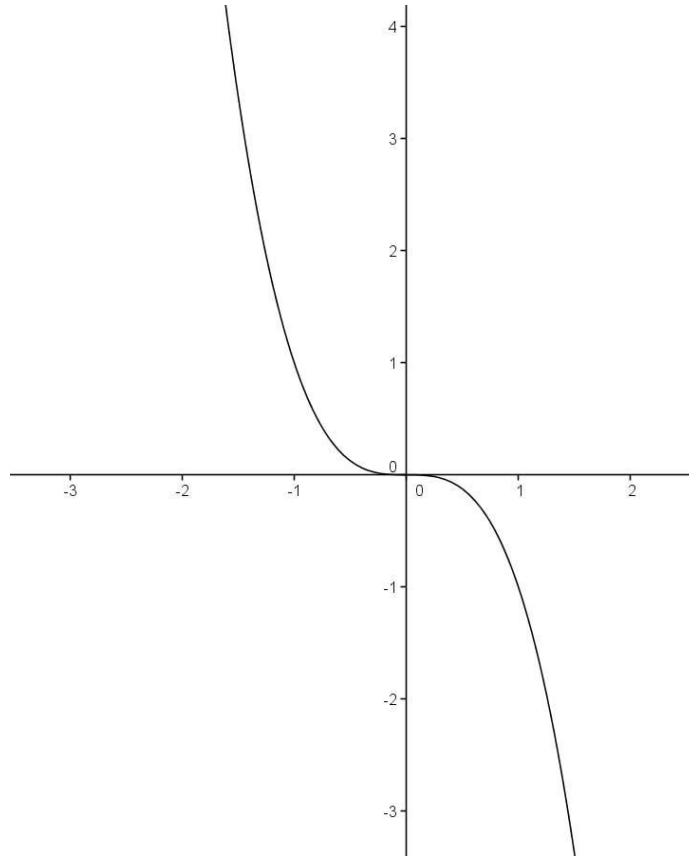
6.2 Grafieken veranderen [1]

- Machtsfunctie $f(x) = ax^n$ met $a > 0$ en n oneven.
- Deze functie heeft geen extreme waarde maar een **punt van symmetrie** in (0,0)

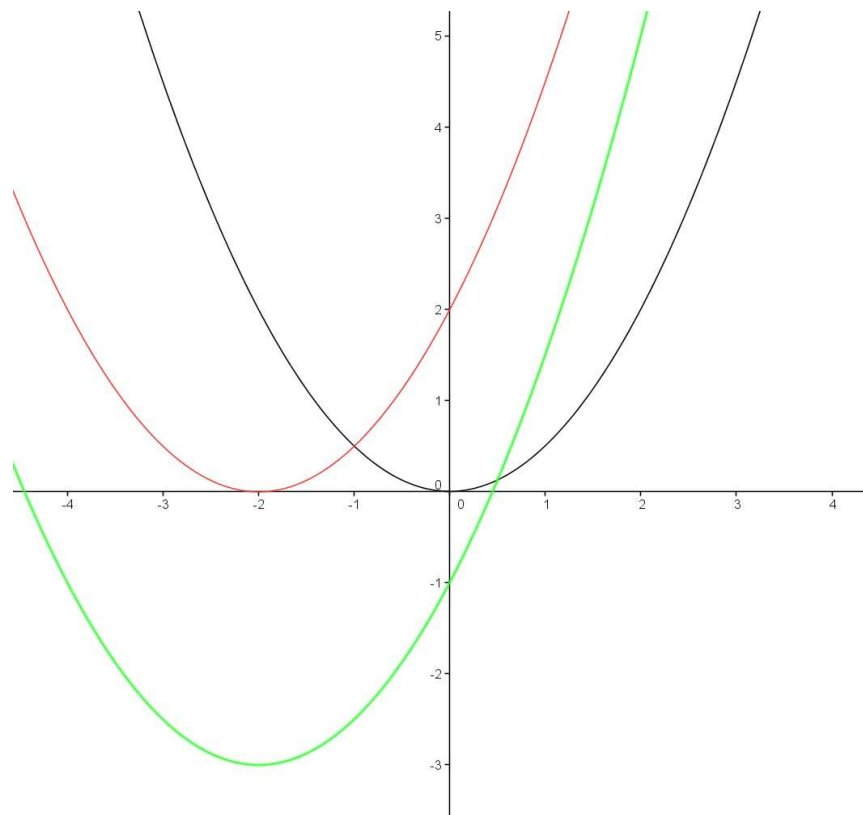

6.2 Grafieken veranderen [1]

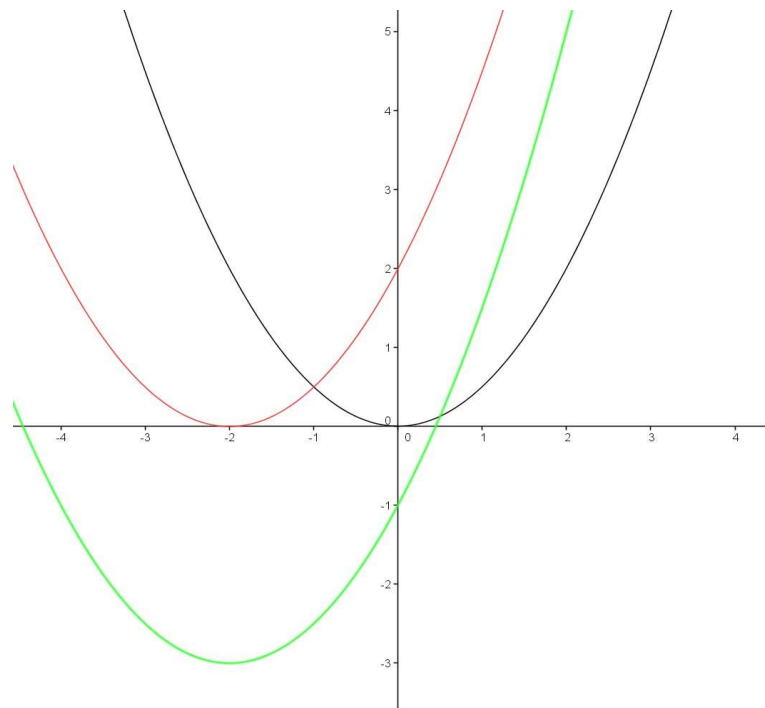
- Machtsfunctie $f(x) = ax^n$ met $a < 0$ en n oneven.
- Deze functie heeft geen extreme waarde maar een **punt van symmetrie** in $(0,0)$

6.2 Grafieken veranderen [1]

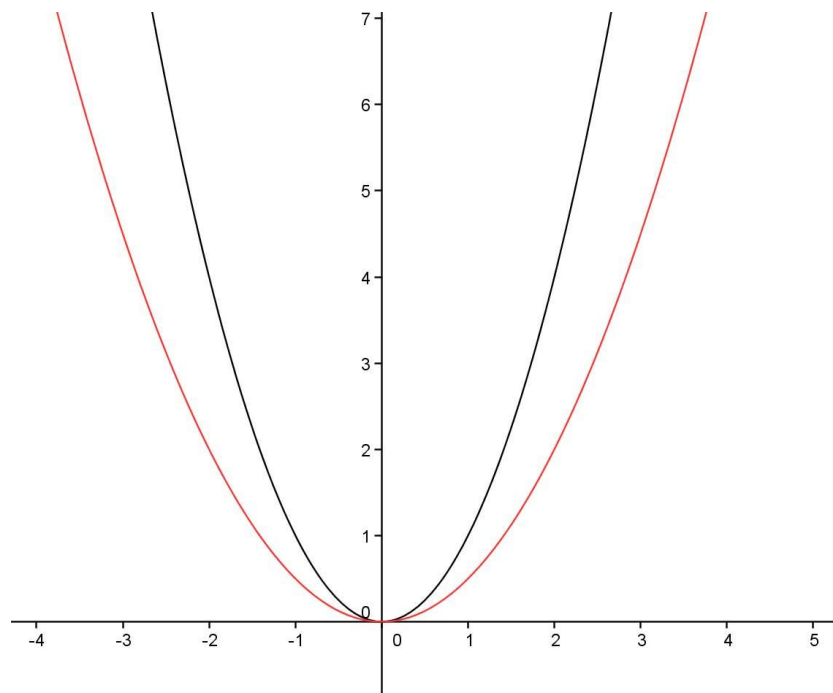
- De zwarte grafiek is $f(x) = 0,5x^2$
- De rode grafiek is $g(x) = 0,5(x + 2)^2$ dus een verschuiving van $(-2,0)$ van $f(x)$
- De groene grafiek is $h(x) = 0,5(x + 2)^2 - 3$ dus een verschuiving van $(0,-3)$ van $g(x)$.
- De rode en groene grafieken zijn **beeldgrafieken**.

6.2 Grafieken veranderen [2]

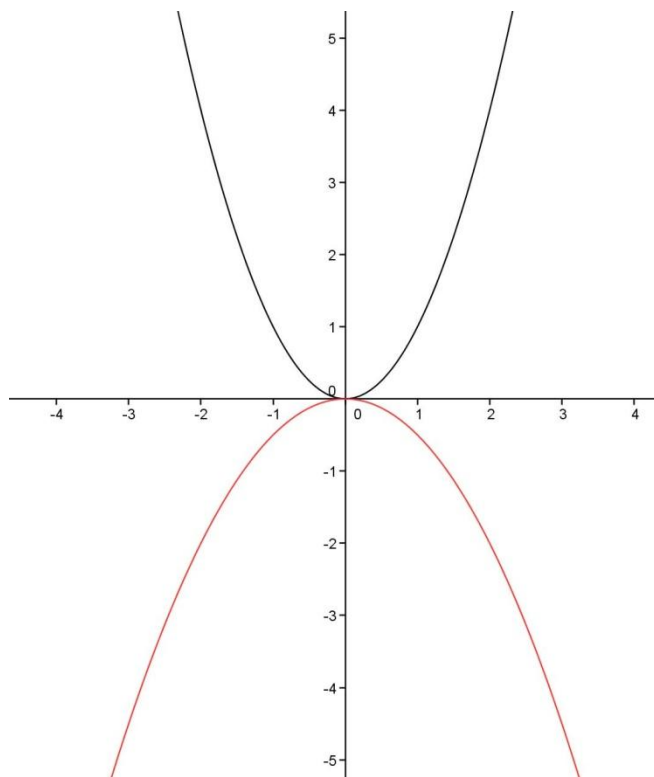
- De zwarte grafiek is $f(x) = 0,5x^2$ met minimum $(0,0)$;
- De rode grafiek is $g(x) = 0,5(x+2)^2$ dus een verschuiving van $(-2,0)$ van $f(x)$
Het minimum verschuift nu ook 2 naar links en wordt $(-2,0)$
- De groene grafiek is $h(x) = 0,5(x+2)^2 - 3$ dus een verschuiving van $(0,-3)$ van $g(x)$
Het minimum verschuift nu ook 3 naar beneden en wordt $(-2, -3)$

6.2 Grafieken veranderen [3]

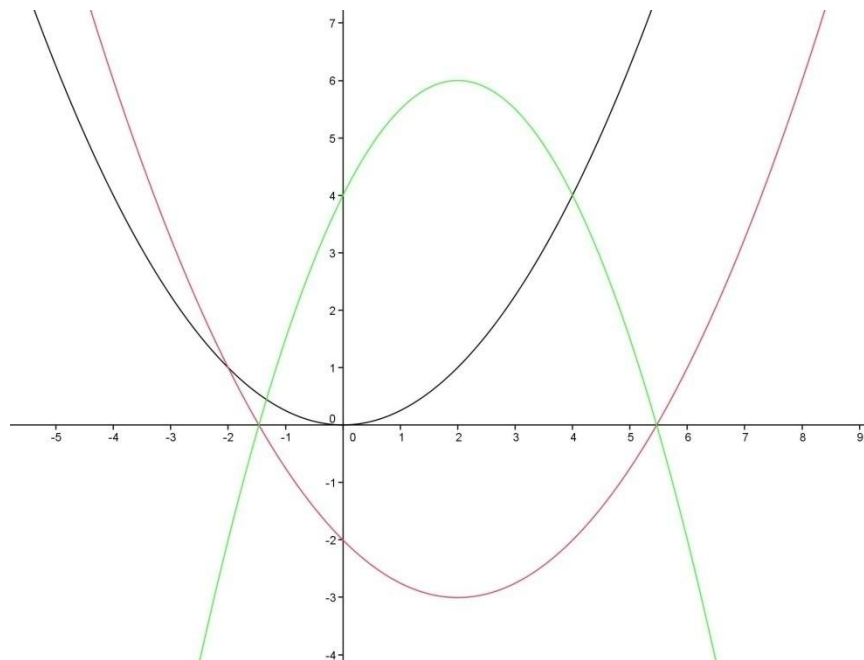
- De zwarte grafiek is $f(x) = x^2$;
- De rode grafiek is $g(x) = 0,5x^2$. Dit is de grafiek van $f(x)$ vermenigvuldigd t.o.v. de x-as met factor 0,5. Er is nu een **herschaling in verticale richting** met factor 0,5.
- Het punt (1,1) op de zwarte grafiek wordt (1; 0,5) op de rode grafiek;
- Het punt (2,4) op de zwarte grafiek wordt (2,2) op de rode grafiek.

6.2 Grafieken veranderen [3]

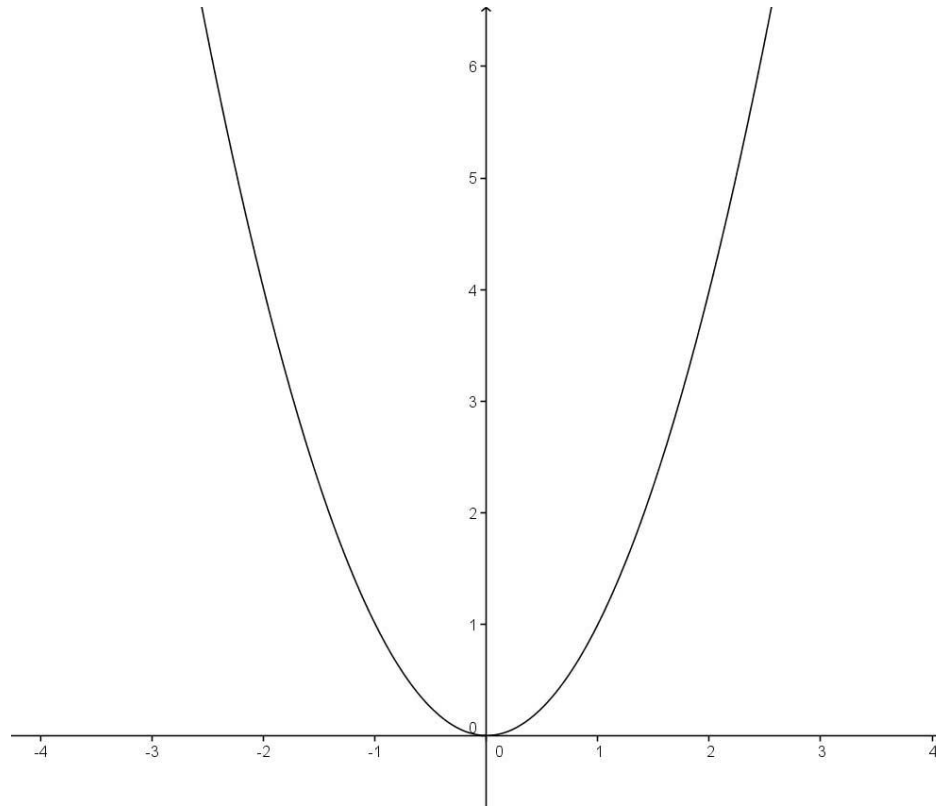
- De zwarte grafiek is $f(x) = x^2$;
- De rode grafiek is $g(x) = -0,5x^2$. Dit is de grafiek van $f(x)$ vermenigvuldigd t.o.v. de x-as met factor -0,5. Er is nu een **herschaling in verticale richting** met factor -0,5.
- Het punt (1,1) op de zwarte grafiek wordt (1; -0,5) op de rode grafiek;
- Het punt (2,4) op de zwarte grafiek wordt (2, -2) op de rode grafiek.

6.2 Grafieken veranderen [3]

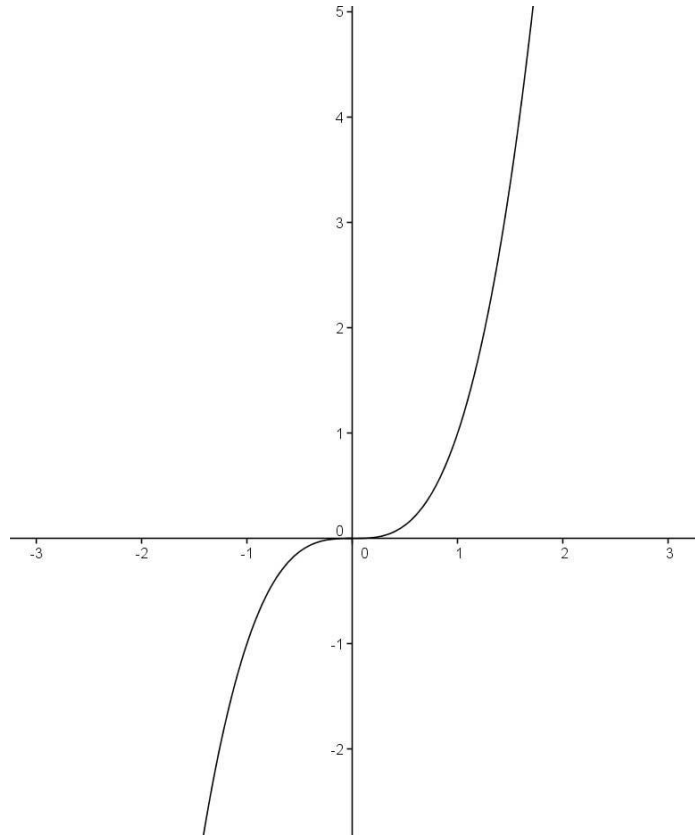
- De zwarte grafiek is $f(x) = 0,25x^2$ met top (0,0);
- De rode grafiek is $g(x) = 0,25(x - 2)^2 - 3$ met top (2, -3). Dit is de grafiek van $f(x)$ die 2 naar rechts en 3 naar beneden is verschoven;
- De groene grafiek is $h(x) = -2(0,25(x - 2)^2 - 3) = -0,5(x-2)^2 + 6$ met top (2, -6). Dit is de grafiek van $g(x)$ die vermenigvuldigd is met -2 t.o.v. de x-as.

6.3 Rekenen met machten en wortels [1]

- Bij een **even** exponent n geldt:
- De functie $x^n = p$ heeft twee oplossingen als $p > 0$: $-\sqrt[n]{p}$ en $\sqrt[n]{p}$
- De functie $x^n = p$ heeft één oplossing als $p = 0$. De oplossing is gelijk aan 0.
- De functie $x^n = p$ heeft geen oplossingen als $p < 0$,

6.3 Rekenen met machten en wortels [1]

- Bij een **oneven** exponent n geldt:
- De functie $x^n = p$ heeft altijd één oplossing: $\sqrt[n]{p}$

6.3 Rekenen met machten en wortels [1]

Voorbeeld 1:

$$x^2 = 9$$

$$x = \sqrt{9} \vee x = -\sqrt{9}$$

$$x = 3 \vee x = -3$$

Voorbeeld 2:

$$x^4 = -81$$

Geen oplossingen.

Voorbeeld 3:

$$x^3 = 27$$

$$x = \sqrt[3]{27} = 3$$

Voorbeeld 4:

$$x^3 = -27$$

$$x = \sqrt[3]{-27} = -3$$

Let op: Wortels die mooi uitkomen, moet je altijd herleiden.

6.3 Rekenen met machten en wortels [1]

Voorbeeld 5:

Los de volgende vergelijking op en geef het antwoord in twee decimalen
Nauwkeurig:

$$8x^6 + 20 = 92$$

[Alle losse getallen naar rechts]

$$8x^6 = 72$$

[Zorg dat er geen getal meer voor de x staat]

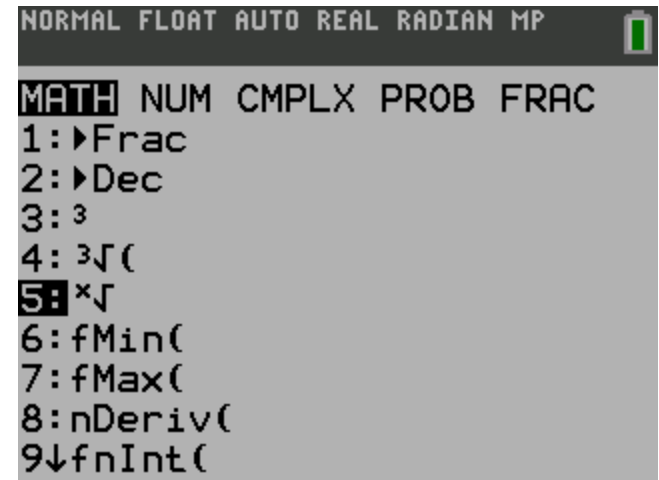
$$x^6 = 12$$

$$x = \sqrt[6]{12} \vee x = -\sqrt[6]{12}$$

$$x \approx 1,51 \vee x \approx -1,51$$

Op de GR:

- Typ 6 in op je GR;
- MATH | 5: $\sqrt[x]{}$ | ENTER | 12 | ENTER

6.3 Rekenen met machten en wortels [2]

Voorbeeld 1:

$$x^{1,60} = 9$$

$$\left(x^{1,60}\right)^{\frac{1}{1,60}} = 9^{\frac{1}{1,60}}$$

$$x = 9^{\frac{1}{1,60}} \approx 3,95$$

Links en rechts tot de macht $\frac{1}{1,60}$

Voorbeeld 2:

$$5x^{1,65} - 9 = 30$$

$$5x^{1,65} = 39$$

$$x^{1,65} = \frac{39}{5}$$

$$x = \left(\frac{39}{5}\right)^{\frac{1}{1,65}} \approx 3,47$$

Links en rechts tot de macht $\frac{1}{1,65}$

Let op: Als de exponent een niet-geheel getal is, geef je enkel de positieve oplossing van x.

6.3 Rekenen met machten en wortels [3]

Voorbeeld:

Los op: $2\sqrt{3x-9} + 6 = 12$

$$2\sqrt{3x-9} + 6 = 12$$

$$2\sqrt{3x-9} = 6$$

$$\sqrt{3x-9} = 3$$

$$3x - 9 = 3^2$$

$$3x - 9 = 9$$

$$3x = 18$$

$$x = 6$$

o.k.

Let op:

- Neem pas het kwadraat als “links” enkel een wortel staat (Wortel vrijmaken);
- Controleer bij wortelvergelijkingen altijd de oplossing(en).

6.3 Rekenen met machten en wortels [4]

De volgende regel geldt:

Uit $\sqrt{A} = B$ volgt $A = B^2$ voor $B \geq 0$.

Voorbeeld 1:

Maak x vrij bij: $y = 2\sqrt{x-6}$

$$y = 2\sqrt{x-6}$$

$$2\sqrt{x-6} = y$$

$$4(x-6) = y^2$$

$$4x - 24 = y^2$$

$$4x = y^2 + 24$$

$$x = \frac{1}{4}y^2 + 6$$

Gebruik: Uit $\sqrt{A} = B$ volgt $A = B^2$

6.3 Rekenen met machten en wortels [4]

Voorbeeld 2:

Maak x vrij bij $K = 16(x - 2)^2$ met $x \geq 2$.

$$K = 16(x - 2)^2$$

$$16(x - 2)^2 = K$$

$$(x - 2)^2 = \frac{1}{16}K$$

$$x - 2 = \sqrt{\frac{1}{16}K}$$

$$x - 2 = \frac{1}{4}\sqrt{K}$$

$$x = 2 + \frac{1}{4}\sqrt{K}$$

$$x - 2 = -\sqrt{\frac{1}{4}K} \quad \text{kan niet, want } x \geq 2.$$

6.3 Rekenen met machten en wortels [4]

Voorbeeld 3:

Schrijf $y = 3x^{2,3}$ in de vorm $x = ay^n$.

$$3x^{2,3} = y$$

Delen door het getal voor x .

$$x^{2,3} = \frac{1}{3} y$$

$$x = \left(\frac{1}{3} y\right)^{\frac{1}{2,3}}$$

Gebruik: $x^n = a \Leftrightarrow x = \sqrt[n]{a} = a^{\frac{1}{n}}$

$$x = \left(\frac{1}{3}\right)^{\frac{1}{2,3}} \left(y\right)^{\frac{1}{2,3}}$$

$$x = 0,62 y^{0,43}$$

Gebruik: $(ab)^p = a^p b^p$ [4]

6.3 Rekenen met machten en wortels [4]

Voorbeeld 4:

Schrijf $y = 0,5 \cdot \sqrt[3]{x} - 7$ in de vorm $x = \dots$

$$0,5 \cdot \sqrt[3]{x} - 7 = y$$

$$0,5 \cdot \sqrt[3]{x} = y + 7$$

$$\sqrt[3]{x} = 2y + 14$$

$$x = (2y + 14)^3$$

Losse getallen naar rechts

Delen door het getal voor de wortel

Links en rechts tot de macht 3 nemen.

6.4 Gebroken formules [1]

De formules $y = \frac{1}{x}$ en $y = 3 + \frac{5}{x-3}$ zijn **gebroken formules**.

Bij een gebroken formule staat de variabele in de noemer van de breuk.

Voorbeeld 1:

$$\begin{aligned}\frac{5}{2x-1} &= \frac{3}{x} \\ 5 \cdot x &= 3 \cdot (2x-1) \\ 5x &= 6x-3 \\ -x &= -3 \\ x &= 3\end{aligned}$$

Hiernaast is een **gebroken vergelijking** opgelost.
Dit oplossen kan door **kruislings vermenigvuldigen**.

Algemeen: $\frac{A}{B} = \frac{C}{D}$ geeft $AD = BC$

6.4 Gebroken formules [1]

Voorbeeld 2:

$$\frac{5}{2x-1} = 3$$

$$\frac{5}{2x-1} = \frac{3}{1}$$

$$5 \cdot 1 = 3 \cdot (2x - 1)$$

$$5 = 6x - 3$$

$$-6x = -8$$

$$x = \frac{8}{6} = 1\frac{1}{3}$$

Met deze tussenstap kun je gebruik maken van kruislings vermenigvuldigen.

De regel $\frac{A}{B} = C$ geeft $A = BC$ kan ook gebruikt worden.

6.4 Gebroken formules [2]

Er zijn verschillende soorten breuken, die je tot één breuk kunt herleiden

$$1) \quad \frac{A}{B} + \frac{C}{D} = \frac{A}{B} \cdot \frac{D}{D} + \frac{C}{D} \cdot \frac{B}{B} = \frac{AD + BC}{BD}$$

$$2) \quad A + \frac{B}{C} = A \cdot \frac{C}{C} + \frac{B}{C} = \frac{AC}{C} + \frac{B}{C} = \frac{AC + B}{C}$$

$$3) \quad \frac{A}{B} \cdot \frac{C}{D} = \frac{AC}{BD}$$

$$4) \quad A \cdot \frac{B}{C} = \frac{AB}{C}$$

$$5) \quad \frac{A}{\left(\frac{B}{C}\right)} = A \cdot \frac{C}{B} = \frac{AC}{B}$$

Want delen is vermenigvuldigen met het omgekeerde.

6.4 Gebroken formules [2]

Voorbeeld 1:

Vereenvoudig

$$\frac{3}{x} \left(2 - \frac{5}{x} \right) = \frac{6}{x} - \frac{15}{x^2} = \frac{6x}{x^2} - \frac{15}{x^2} = \frac{6x - 15}{x^2}$$

Voorbeeld 2:

Schrijf zonder breuk in de noemer

$$y = \frac{4x}{\left(\frac{x+1}{x-1} \right)} = 4x \cdot \frac{x-1}{x+1} = \frac{4x(x-1)}{x+1} \wedge x \neq 1$$

6.4 Gebroken formules [2]

Voorbeeld 3:

Schrijf zonder breuk in de noemer

$$T = \frac{600a}{5b + \frac{a^2}{3b}} = \frac{600a \cdot 3b}{\left(5b + \frac{a^2}{3b}\right) \cdot 3b} = \frac{1800ab}{15b^2 + \frac{a^2}{3b} \cdot 3b} = \frac{1800ab}{15b + a^2} \quad \text{en } b \neq 0$$

6.4 Gebroken formules [3]

Bij breuken geldt de volgende regel:

$$\frac{A}{B} = C \Leftrightarrow \frac{A}{B} = \frac{C}{1} \Leftrightarrow A = BC \Leftrightarrow \frac{A}{C} = B$$

Je mag B en C dus verwisselen. (**Wisseleigenschap**)

Voorbeeld 1:

Schrijf als functie van A

$$A = 6 + \frac{500}{B+5}$$

$$A - 6 = \frac{500}{B+5}$$

$$B + 5 = \frac{500}{A - 6}$$

$$B = \frac{500}{A - 6} - 5$$

6.4 Gebroken formules [3]

Voorbeeld 2:

Schrijf als functie van A

$$A = \frac{B+6}{B-5}$$

Kruislings vermenigvuldigen

$$B+6 = A(B-5)$$

$$B+6 = AB-5A$$

$$B-AB = -6-5A$$

$$B(1-A) = -6-5A$$

$$B = \frac{-6-5A}{1-A}$$

6.5 Formules met machten [1]

Definitie:

P en Q zijn **evenredig** als er een getal a (**coëfficiënt**) bestaat zodanig dat $P = aQ$

y en x^n zijn dus **evenredig** als er een getal a bestaat zodanig dat $y = ax^n$

Voorbeeld:

De grafiek $y = ax^{0,87}$ gaat door het punt $P(20, 150)$

Bereken a in twee decimalen nauwkeurig:

$$y = ax^{0,87}$$

$$150 = a \cdot 20^{0,87}$$

$$150 = a \cdot 13,54...$$

$$a = \frac{150}{13,54...} \approx 11,07$$